

NYÍLTSAĞ, SZELLEMI SZABADSÁG - A KÖZGÁZ, MINT ALMA MATER

Surányi Györggyel 2021.június 14-én készült beszélgetés a BCE Digitális Audiovizuális Történeti Archívumszámára. Ennek szerkesztett változatát adjuk közre

Sipos Júlia: *Emlékszik családi motivációkra, ami a Közgáz, vagyis a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem felé irányíthatta?*

Surányi György: A testvérem ide járt a Közgázra. Három és fél évvel idősebb nálam, a gimnázium után 1968-ban nyert felvételt, és 1972-ben végzett külker szakon. Nyilván hatott rám, amiket tőle hallottam, az egyetemi életről, többek között a Közgáz Klubról. A filmklubba már 15-16 éves koromtól rendszeresen eljártam. Az 1. előadóban voltak a vetítések, azt hiszem hétfő esténként.

Akkoriban hétfőn nem volt televízió, nyilván emiatt választották ezt az időpontot. A filmek mellett sok minden más is érdekelt, főleg a társadalomtudományok, a történelem, a politikatörténet, napi politika, főleg a külpolitika. Akkoriban a belpolitika lapos, elfojtott terület volt, viszont a külpolitikáról már akkor is lehetett színvonalas, érdekes tanulmányokat olvasni magyar nyelven is. Noha a gimnáziumban angol tagozatra jártam, de akkor még távol voltam attól, hogy könnyedén olvassak külföldi újságokat, folyóiratokat, könyveket. Kezdetben történész szerettem volna lenni, de hamar rájöttem arra, hogy ehhez olyan íráskészség szükséges, amivel nem rendelkeztem. A különböző történelmi könyvek, tanulmányok olvasása kapcsán viszont nem lehetett nem észrevenni a gazdaság meghatározó, történelemformáló szerepét. Így jutottam el odáig - nyilván a testvérem is befolyásolt ebben -, hogy a Közgáz felé orientálódtam.

Sipos Júlia: Hogy emlékszik vissza a felvételre? Akkoriban matematikából és történelemből felvételiztek.

Surányi György: A középiskolában a Kossuth Zsuzsa Gimnáziumban volt egy felejthetetlen, egészen fantasztikus történelemtanárom. Ő nem engedte, hogy a hivatalos tankönyvet kézbe vegyük. Lényegében négy éven keresztül adott elő egy nagyon hosszú, lebilincselő mesét. Az első órán kezdte első gimnáziumban és a negyedik év végén fejezte be. Nekünk csupán jegyzetelni kellett, amit mondott. Halk szavú, rendkívül művelt, nagyon okos felejthetetlen tanárunk volt, Rabati

Magdának hívták, nemcsak középiskolai tanár volt, hanem kutató történész is. Sajnos egy pár éve már nincs köztünk. A történelmet még inkább megszerettem általa, és tulajdonképpen ez alapozta meg, hogy a történelem felvételitől semmiféle félelmem ne legyen. A mi osztályunkban, mindenkit elsősre vettek fel történelem szakra, a jogi egyetemre vagy a Közgázra. Közgáz előkészítőre is jártam, ahol Gyimesi Sándor, Búza János, Szakács Sándor ugyancsak emlékezetes előadásokat tartott. A történelem így nem okozott nehézséget. Emellett mai napig az egyik legjobb barátom, Ránki Zsuzsa – édesapja Ránki György, a nemzetközi híró történész és gazdaságtörténész – segített abban, hogy még felkészültebbek legyünk a felvételin. Matematika felvételi előkészítőre is jártam. A felvételem matekból is jól sikerült, ezért nem volt különösebb izgalom, hogy fölvesznek-e vagy sem.

Sipos Júlia: *Ezután következett az előfelvételsek számára a katonaság.*

Surányi György: Igen, jött 11 hónap Kalocsán, nyilván senki nem szerette, de szerencsésen egy egészen kivételes társaságba kerültem. Emellett a kalocsai viszonyokon belül még a katonai vezetőink, parancsnokaink is elviselhetőek voltak. A társaság, akikkel együtt voltam, olyan nevek, akiket ma a közvélemény is eléggé jól ismer. Ott lettünk barátok Bokros Lajossal. Katonatársam volt Krasznahorkai László, Láng László, az IBS rektora, Utassy László, aki az egyik nagy biztosítótársaság vezérigazgatója, OTP elnökségi tag. Avarkeszi Dezső politikai pályára ment, államtitkár volt, László József a rádió és a tévé világában meghatározó szereplő volt bizonyos korszakokban és Baka András.

Sipos Júlia: *Sokakkal közülük később a szakmai pályája során is találkozott.*

Surányi György: Igen, nagyon izgalmas, érdekes társaság volt, és attól eltekintve, hogy éppen ott kellett lennünk, jól éreztük magunkat.

A LEGVÁGYOTTABB SZAKRÓL A PÉNZÜGYEKHEZ

Sipos Júlia: *Az egyetemi oktatás indulásakor milyen szakra vágyott?*

Surányi György: 1973-74-re már kialakult, hogy nemcsak általában érdekel a gazdaság, hanem egyre inkább a pénzügyek felé fordultam. 1973-ban a Bretton Woods-i pénzügyi rendszer összeomlása, vergődése, kudarcra Magyarországra is természetesen eljutott, úgyhogy a napilapokból, az egyetemi könyvtárban a külföldi lapokból erről tudhattunk. Elég hamar szembesültem azzal, hogy nem értem a modern pénzt, a pénzügyi rendszer működését, filozófiáját. Izgalmas világ, de ennek mélyebb megértése nélkül a gazdasági folyamatok valahol nem értelmezhetőek. Eleinte elég sok eredeti Marxot olvastam. Itt az egyetemen - nagyon különbözően a közép-kelet-európai diktatúráktól - nem a lebutított marxizmust oktatták, hanem az eredeti írásokat kellett olvasni, amiről a mai napig

a világon mindenhol a komoly egyetemeken az a vélemény, hogy az érték. Nem kell elfogadni, nem kell fetisizálni, azonban olyan értékei vannak, amelyek a közgazdasági gondolkodás történetének egy szakaszának kiugró tudományos eredményeit képviselte.

Némileg a divatoktól is befolyásolva külker szakra jelentkeztem, az volt a legvágyottabb szak abban az időszakban. Nem véletlenül, nem a szépsége miatt, hanem – ne legyünk képmutatóak – mert mindenki azt gondolta, hogy onnan lehet utazni és onnan lehet pénzt keresni. Ezen belül volt a nemzetközi pénzügyek és kereskedelempolitika szakág. Erre jelentkeztem, föl is vettek, de egy hónap után elhagytam a szakot. Ez példa nélküli volt. Egy barátom pénzügy szakra járt, és azt javasolta, hogy hallgassak bele az előadásaikba, mert azok varázslatosak. Hagelmayer István volt akkor a tanszékvezető és a pénzelméletet - benne a nemzetközi vonulatát - tanította Bánfi Tamással. Belehallgattam az előadásaiba, lenyűgözött, magával ragadott és eldöntöttem, hogy külker szakról átmegyek pénzügyre. A pénzügy akkor egy megvetett szak volt, nem volt divatos, még egy évtizedet kellett várni, hogy a legdivatosabb szakká váljon az egyetemen, a társadalom, illetve a gazdaság átalakulásával párhuzamosan. Nos, elhatároztam, hogy átmegyek, mindenki meglepetésére. Barátaim, ismerőseim értetlenül néztek, könyökvédős könyvelőnek/hivatalnoknak tekintették a pénzügyeseket.

Két-három előadás meghallgatása után odamentem Hagelmayer Istvánhoz és előadtam, hogy szakot szeretnék váltani. Hági szeme mosolygott, a szája szinte soha, de a szeme igen, és közölte, hogy neki nincs kifogása, de ezt a dékáni hivatalban is engedélyeztetni kell. Ott nem volt nehéz dolgom, mert a dékán Szuhay Miklós volt - akit Ránki Zsuzsa révén ismertem meg -, ő szintén egy kiváló gazdaságtörténész volt, a család barátja. Így aztán átkerültem pénzügy szakra, és azon belül is pénzügypolitikára. Még egy félmondatot el kell mondanom: a külker nemzetközi pénzügyi kereskedelempolitikáról azért is kívántam átmenni, mert hamar kiderült, hogy nemzetközi pénzügyekkel először negyedévben fogunk találkozni. Itt pedig a közepébe csöppentem az egésznek.

„FELEJTSD EL A BUNDESBANKOT, INKÁBB A BANK OF ITALY KIADVÁNYAIT OLVASD”

Sipos Júlia: *Említette Hagelmayer István nevét. Rajta kívül kik voltak hatással Önre oktatóként, előadóként?*

Surányi György: Volt egy pár, igyekszem nem kihagyni a legfontosabbakat. Kezdjük Berend T. Ivánnal, aki elsőben az egész évfolyamot oktatta. Nagyon-nagyon jók voltak ezek a gazdaságtörténeti kurzusok. Másodévben viszont meghirdetett egy közép-kelet-európai alternatív szemináriumot, ahová hárman jelentkeztünk, és az egyetem rektoraként minden két hétben fogadott minket,

külön foglalkozott velünk, és tulajdonképpen kutatómunkát is végeztünk. Az első próbálkozás az 1920-as évek elején bevezetett NEP, a Szovjetunió új gazdaságpolitikájának áttekintése volt. Élmény volt Alec Nove: *An Economic History of the U.S.S.R.* című világhírű könyve, amire Iván hívta fel a figyelmem. Számos áthallás volt 1974-75-ben a magyar gazdasági reform és a húszas évek szovjet reformjai között.

Első évben Erdős Tibor előadásait is ki kell emelni, aki tulajdonképpen politikai gazdaságtan címen főként a modern kapitalizmus gazdaságtanát adta elő. Volt rajta persze kicsi marxista máz, de ez a lényegét nem befolyásolta. Fontos volt statisztikában Szarvas Beatrix, aki a tulajdonképpen nem nagyon izgalmas statisztikai elméletet tudta szerethetővé tenni. Aztán a további években elmélettörténetből Mihalik István, Szigeti Endre előadásait is szívesen hallgattam. Szigeti Endre volt a szemináriumvezetőnk. A pénzpólitika elméletigényes szak volt, ezért nagyjából ugyanazt tanultuk, mint a tervgazdasági szakosok. Matematikából sokkal kevesebbet, mint ők, de többet, mint az átlag, viszont az elméleti tárgyakból ugyanazt. Így elmélettörténetet is két évig tanultunk. Kihagyhatatlan Mátyás Antal, akinél bár szintén volt egy marxista „vörös farok” az előadás elején és végén, de lényegében a legfrissebb modern polgári közgazdaságtanról tanulhattunk nála.

Ezután következtek a pénzügyi tantárgyak, ahol Hagelmayer Istvánt, Bánfi Tamást említettem, meghatározóak a pályámon. Felejthetetlen, kimagasló tudású tudós és pedagógus volt Riesz Miklós is. A mai napig nem találkoztam a nemzetközi irodalomban sem olyannal, aki a hitel - pénz mechanizmusról, bankingről, modern pénzügyekről hozzá fogható mélységben tudott volna írni és előadni. Többször meghallgattam előadásait az egyetem befejezését követően is, mert mindig lehetett valami újat találni benne. Őt nyelven beszélt, ő volt az utolsó olyan közgazdász – főleg professzor –, aki a háborút követően is aktívan dolgozott a tőzsdén abban az egy-két évben, amíg még hagyták működni. Fantasztikus szerencse, hogy találkozhattunk vele, vagy találkozhattam vele.

Sipos Júlia: *Amit elmond, az némiképpen magyarázza azt a jelenséget, amin talán sokan elgondolkodtunk: hogyan tudott a magyar szocialista gazdaság gyakorlatilag a rendszerváltás után azonnal átállni egy teljesen más, kapitalista üzemmódra. Honnan volt ez humán erőforrás, vagyis szakember és tudás... Ezek szerint ezt a tudást már itthon megkapták.*

Surányi György: Erről van szó. Emellett akkor már elkezdett oktatni Száz Jancsi, aki a 70-es évek végén a legmodernebb tőzsdei jelenségeket kutatta, tanulmányozta. Úgyhogy amikor kikerültem a Világbankhoz 1986-ban, nem éreztem ezen a téren, hogy hátrányban vagyok a kollégákhoz viszonyítva. Amit János kutatott, feltárt, leírt, tanított, az a legmodernebb diszciplína volt. És persze

Antal László. Ő egész egyszerűen egy zseni volt és persze egy különleges ember, páratlan barát. Jó pár olyan oktató volt, aki személyesen nem tanított ugyan, de a könyveik nagyon nagy hatásúak voltak. A Pénzügy Tanszékhez kapcsolódott Erdős Péter – aki egyébként Cambridge-ben végzett –, matematikus és közgazdász is volt, és matematikus kollégájával, Molnár Ferencsel világszínvonalú könyveket írtak a modern pénzügyekről, az amerikai konjunktúraciklusokról, konjunktúraelméletről. Itt az egyetemen lehetett találkozni Bródy András, Augusztinovics Mária könyveivel. A szociológiában említenem kell Kolosi Tamást, Ferge Zsuzsát, Hegedűs Józsefet, Dániel Zsuzsát. És mindenekelőtt - vele kellett volna kezdeni - a világhírű tudóst, Kornai Jánost.

Kiugró, nemzetközi mércével mért nagyságok voltak jelen, akik tulajdonképpen sokkal-sokkal magasabb szintre hozták a hallgatókat, mint ahogyan ez kívülről vélhető volt, a sűrű blokknak tekintett szocialista gazdaságról. Természetes volt, hogy amikor inflációelmélettel kezdtem foglalkozni, akkor Riesz Miklós azt tanácsolta: „Ha meg akarja érteni az inflációt, és hogy a jegybankok hogyan működnek, akkor felejtse el a Bundesbankot, inkább a Bank of Italy kiadványait olvassa. Németországban nem kunszt árstabilitást csinálni. Ezzel szemben Olaszországban, ahol nincs fiskális fegyelem, ahol nyolc hónaponként buknek a kormányok, és még sincs elszabadult infláció, na az komoly felkészültséget követel. Egy sokkal pragmatikusabb, sokkal szofisztikáltabb cél- és eszközrendszerben működnek. Ezt tessék olvasni.”

Fontos az is, hogy a könyvtár itt az egyetemen kitűnő volt, akárcsak a Magyar Nemzeti Bankban. Az MNB-nek akkor sem volt pénzügyi korlátja, ennek következtében beszereztek minden könyvet, folyóiratot, napilapot.

Sipos Júlia: Mindez a hallgatók számára is elérhető volt?

Surányi György: Igen, persze. Bánfi Tamás mellett Szegő Szilvia volt külsős konzulensem, aki az MNB közgazdasági főosztályán dolgozott. Nem említettem Bácskai Tamást, ő is kiváló előadásokat tartott. Nagyon sok nyelven beszélt és minden aktuális dolgot behozott ide az egyetemi falak közé.

Az egyetem után a Pénzügykutatási Intézetbe kerültem. A Pénzügyminisztérium könyvtára az intézethez tartozott és ott is minden elérhető volt. Tehát tulajdonképpen sem voltunk elszigetelve a kortárs szellemi főáramoktól. Legfeljebb azt mondanám, hogy az egyetemen a tananyagoknak valószínűleg legalább a harmada értelmetlen volt, felesleges, de a kétharmada, a matematika, statisztika, amit pénzügyekből, elmélettörténetből, gazdaságtörténetből tanultunk, abszolút tartalmas dolgok voltak.

... MÁSHOL KÖZÉP-EURÓPÁBAN ELKÉPZELHETETLEN LETT VOLNA...

Sipos Júlia: *Tehát abszolút tudatosan és aktívan szívta magába a szakmai tudást, nem a zsidongóban ügyködő kártyaklub tagjaként élte át az egyetemi éveket. De vajon részt vett-e abban a nagyon színes és nagyon aktív közéleti klubos világban is, ami akkor ezen az egyetemen létezett?*

Surányi György: Kártyázni azóta sem kártyázom. Ez nem értékítélet, egyszerűen idegenkedem mindenféle kártyajátéktól, akár igényes, akár nem, nem köt le. Azonban a zsidongóban természetesen megfordultam, és az említett klubokban is. Akkor is működött a Filmklub, ahol a kortárs magyar és nemzetközi filmművészet legjavával találkozhattunk.

Sipos Júlia: *Czabán György vezette, és nemcsak a legújabb filmeket mutatták be, hanem a Közgáz Vizuális Brigád készített is filmeket.*

Surányi György: Igen. Itt láttam először a Tanút, aminek akkor még nem volt nyilvános bemutatója. Döbbenetes élmény volt. Talán már be is fejeztem az egyetemet, ez 77-ben vagy 78-ban történt. Andrzej Vajda sorozatokat, Truffaut sorozatokat, francia újhullámot, Antonionit, mindenkit, aki felnőtt, aki élt és mozgott és értéket képviselt a világ filmművészetében, itt meg lehetett nézni. Nyilván nem lehet elmenni a Polvax mellett. Atipikus dolog nemhogy Közép-Kelet-Európában, hanem még Magyarországon is, mert az a fajta szabadság, szellemi szabadság, ami ott megmutatkozott, az valószínű példa nélküli volt a magyar egyetemi világban is. A Polvax, amiben Szentirmay László, Jobbágy Gyula és még jó néhányan aktívan működtek, egy igazán felszabadult, liberális, szabad szellemű intézmény volt. Az egyik emlékezetes epizód az volt, amikor Berend T. Iván volt a vendég, azt hiszem, Aczél Györggyel együtt. Itt nem voltak szűrt kérdések, mindenki azt kérdezett, azt mondott, amit akart. Az egyik kérdés úgy szólt, hogy mi a véleménye Ivánnak arról, hogy Szelényi Iván elment, vagy el kellett mennie Magyarországról. És akkor Berend T. Iván – természetesen teltház volt – magától értetődően a következőket mondta: „Mai napig nagyon jó barátom, nagyon-nagyon sajnálom, hogy elment, kiváló tudós, kiváló pedagógus és a tudományos-társadalmi-politikai vitáknak nem ez a megoldása, hogy kiszorítják az országból.” És ott ült mellette Aczél. Ráadásul nyilván jó sok besúgó is ott hallgatta.

Sipos Júlia: *Ezt már tudjuk Szentirmay László Polvax kötetéből...*

Surányi György: De ez a mondat ott természetesen hangzott el, mindenki tudomásul vette. Ez máshol Közép-Európában elképzelhetetlen lett volna. Nagyjából ez volt a jellemző erre a klubra.

Sipos Júlia: *Szóval járt a filmsorozatokra, részt vett a Polvax vitákon, voltak másfajta közösségi élményei is?*

Surányi György: Majdnem minden évben voltak közös szüretetek, azokon természetesen részt vettem. Ezek jópofák voltak, és rendben is volt, szerintem mindenkinek jót tett, hogy egy kicsit mezőgazdasági munkát is végzett.

Sipos Júlia: *Igen, ez a mi generációnk sajátja volt. Mindannyian szüreteltünk. Természetesen adódik a kérdés számomra, hogy nem kívánt részt venni az AIESEC mozgalomban?*

Surányi György: Nem, amiben viszont részt vettem oktatóként is, az a Stúdium Generále. Három éven keresztül, másodikos koromtól politikai gazdaságtant tanítottam a Stúdiumon, mert azt gondoltam, hogy ha én annyira jól éreztem magam gimnazistaként, diákként, akkor az a minimum, hogy ha módom van, megpróbálom visszaadni azt, amit kaptam onnan.

Sipos Júlia: *Hogyan alakultak az egyetem végén szakmai ambíciói? Felvetődött, hogy ott marad tanítani, vagy mindenképpen kilépett volna a gazdasági életbe?*

Surányi György: Harmadikos korunkban Csillik Péterrel írtunk egy TDK dolgozatot, pénz- és inflációelméletről. A dolgozat érdekes pályát futott be. Negyedikes korunkban az egyetemi TDK-n és az Országos TDK-n is különdíjat kaptunk. A különdíjban benne volt az is, hogy itt is, meg az országos TDK-n is egy-egy zsűritag antimarxistának minősítette a dolgozatunkat - az is volt -, de ezt mi dicsőretnek vettük már akkor is. Szerencsére Hagelmayer István és Bánfi Tamás is annak vette, és ebből készült a szakdolgozatom, pénz- és inflációelmélet. A dolgozatban elég hosszasan fejtem ki álláspontomat, Hagelmayer István kimagasló színvonalú kandidátusi disszertációjával vitázva. Ez is megint egy teljesen szokatlan dolog. Hági – Hagelmayer István – volt a dolgozat egyik opponense és az ő opponensi véleménye szerint fiatal kollégája érvelése jobb, mint a sajátja. Úgyhogy meghívott az intézetbe. Roppant nagyvonalú.

Hági akkor már nem volt tanszékvezető, mert 75-től a Pénzügykutatási Intézetnek lett az igazgatója, de Bánfi Tamás itt volt, és neki is volt félállása az intézetben. Riesz Miklós is itt volt, szóval érzelmileg szívesen maradtam volna itt, de akkor az egyetemen nem kaptam ajánlatot. Mint utóbb kiderült, szerencsés volt, hogy az intézetben viszont kaptam, és nagyon büszke voltam, hogy odamehetek, hogy Hagelmayerrel dolgozhatok. Így a végzést követően azonnal az intézetbe kerültem Asztalos Lászlóval. A pályázatot úgy írták ki, hogy másnak nem igazán volt lehetősége, hogy megnyerje.

NAGY TEKINTÉLYŰ INTÉZET, NÉVTELEN FIATALEMBEREKBŐL

Sipos Júlia: *A Pénzügykutató Intézetben kutatóként 77-től 86-ig dolgozott. Az akadémiai elméleti tudományos életből, a kutatói létből hogyan került a gyakorlati pénzügyvilágba?*

Surányi György: A Pénzügykutató Intézet maga nem alap kutatásokat, hanem alkalmazott kutatásokat végző intézet volt. Hági utólag is nagyon nagy tekintélynek örvendő intézetet hozott létre, lényegében névtelen fiatalemberekből. Azután ennek az intézetnek nagyon fontos szerepe volt a 80-as évek összes jelentős magyarországi gazdasági reformjának kidolgozásában, az adóreformban, a vállalati reformban, bankreformban, a tulajdonreformban, lakáspolitikai reformokban. Sok olyan feladatot kaptunk, ami a napi gazdaságpolitikát támogatta, vagy éppen azt kritizálta, mindezt a Pénzügyminisztérium épületében. Hági az első évben úgy döntött - számunkra nagyon hasznosan -, hogy elküld minket a Magyar Nemzeti Bankba, az Állami Fejlesztési Bankba, a Pénzügyminisztériumba és az Országos Tervhivatalba, ahol 3-4 hónapokat töltöttünk el, megismerkedtünk a munkatársakkal, a munkájukkal, a napi feladatokkal. Megtanultam tisztelni az ott folyó munkát, és azokat, akik ott dolgoznak sokkal nehezebb feltételek mellett, mint mi az intézetben. Ezekkel az intézményekkel a napi kapcsolat fennmaradt, különösen a Pénzügyminisztériummal, mert a Pénzügyminisztérium negyedik emeletén volt az intézet.

A Pénzügyminisztériumnak két kiemelkedő minisztere volt, előbb Faluvégi Lajos, majd Hetényi István. Nekem Hetényi Istvánnal volt lehetőségem sokszor együtt dolgozni. Ő is négy nyelven beszélt, hihetetlen intellektus, páratlan, nem csak közgazdasági műveltséggel. A mai napig azt gondolom, hogy Magyarország legjelentősebb pénzügyminisztere volt az elmúlt 80 évben. Ő bízott meg 1984-ben a Bankreform Bizottság titkári teendőivel. Ez a bizottság készítette elő a kétszintű bankrendszert. Ennek folytatásaként 1986-ban Asztalos Lászlóval és Bokros Lajossal mi is mélyen részt vettünk az új, modern bankrendszert megalapozó törvények megalkotásában. Már ebben az időben sem voltunk nagyon messze a napi valóságtól.

Persze közben módunk volt cikkeket, tanulmányokat és könyvet is írni. Hági azt képviselte, hogy a lehető leghamarabb meg kell írni a kisdoktorit, és a lehető leghamarabb kandidátusi címet kellett szerezni. Ez meg is történt. 83-ban Hági könyszerződést is hozott nekünk Bokros Lajossal. Ez a könyv aztán a kandidátusi dolgozatom alapja is lett. Úgyhogy ezek együtt párhuzamosan mentek és erősítették is egymást, tehát a kutatómunka, meg a teljesen alkalmazott kutatás, illetve a reformokban való részvétel. Jól kiegészítették egymást.

Sipos Júlia: *Hogyan működtek ezek a szinergiák? Bokros Lajossal a minisztériumban futottak újra össze?*

Surányi György: Nem. Lajos egy évvel később végzett, mint én, mert ő az ötéves szakra járt a tervezési szakra, illetve a gazdaságpolitikára. Amikor végzett, akkor besétáltam Hágihoz, és előadtam: „Pista, volna itt a Közgázon egy fiatal ember, aki egészen kiváló és boldog lennék, hogyha ide jöhetne.” Antal Laci is támogatta és így Hági Lajost is meghívta az intézetbe. Számos feladaton együtt dolgoztunk, így a könyvünkön is, ami később a kandidátusi disszertációnk kiindulópontja lett.

82 végén beléptünk az IMF-be és a Világbankba, és 84-től lehetett pályázni a Világbankhoz. Azonnal megpályáztam, 85-ben eljutottam a shortlistig. Körülbelül négyezer fiatal szakember jelentkezik a világon évente. Ebből fölvesznek mondjuk 25-öt. Eljutottam aztán a legjobb 40-ig. Többfordulós megméretés és a végén egy párizsi interjú. Az első 25-be nem kerültem be, de tanulságos volt az egész folyamat. Kaptam egy udvarias elutasítást, hogy minden nagyon jó volt, elteszik a CV-met, és ha majd ilyen háttérű munkatársat keresnek, akkor értesítenek. Úgy véltem, hogy kulturáltan így kell kirúgni valakit. Meglepetésemre majd egy évvel később, 86 nyarán kaptam egy faxot, hogy ajánlanának egy konzultánsi állást Washingtonban, a Világbanknál. Örömmel elfogadtam, és 86-87-ben a feleségemmel, gyerekeinkkel Washingtonba költöztünk, ott dolgoztam a Financial Development Division konzultánsaként.

Sipos Júlia: *Ezután következett a CIB Bank?*

Surányi György: Nem. A Pénzügykutató Intézetet közben Medgyessy Péter feloszlatta, és átalakult. Ezek már a Kádár-kor végnapjai, tehát már létre lehetett hozni részvénytársaságként a Pénzügykutató Részvénytársaságot. Ebben nem vettem részt, mert – tévesen – azt gondoltam, hogy az új intézet nem lesz életképes. Nekünk a legnagyobb előnyünk az volt – minden más kutatóintézethez képest –, hogy a Pénzügyminisztériumban ültünk, életközéltben voltunk, és minden információ, beleértve a legtitkosabbakat is, ott volt az asztalunkon. Úgy véltem, hogy enélkül nehéz alkalmazott kutatást csinálni. Szerencsére tévedtem, mert pár évvel később kiderült, hogy a Pénzügykutató Rt. is egy nagyon életképes és színvonalas formáció maradt. Változva persze a korábbiakhoz képest, már nem Hági, hanem Tardos Marci, majd Lengyel Laci vezetésével.

Amikor hazajöttem, akkor a Miniszterelnökségre kerültem főtanácsosként, ahol fontos reformokban vettünk részt. Engem Antal Laci hívott oda, akitől – valószínűleg Riesz Miklós mellett – talán a legtöbbet tanultam. Hihetetlen tudású, felkészültségű, szellemességű, műveltségű ember volt. Ezután 89 nyarán kaptam ajánlatot Kemenes Ernőtől, hogy a Tervhivatal államtitkára legyek. Az idők változását mutatja, hogy Németh Miklós kormányában Kemenes Ernő volt az első

nem párttag miniszter, én meg az első nem párttag államtitkár. Akkor ez már nem játszott szerepet, vagy inkább előny volt. Mind a Miniszterelnöki Hivatalban, Gazdaságpolitikai Titkárságon, mind a Tervhivatalban olyan reformokat, változtatásokat kezdeményezhettünk, vehettünk azokban részt, amelyek nagyban hozzájárultak a rendszerváltozás gazdasági, gazdaságpolitikai megalapozásához.

Sipos Júlia: *Hogyan vezetett az útja jegybankelnöki ciklushoz?*

Surányi György: Kemenes Ernővel is élmény volt együtt dolgozni. Kiváló vezető, ő is hihetetlen művelt és remek ember. Nagyon sokat tanulhattam mellette. Ennek ellenére az államapparátusban nem éreztem jól magam, és ráadásul nagyon sok politikai küzdelem is volt ezekben a hónapokban, években. Úgyhogy azt gondoltam, hogy nekem ebből azért elég, és szeretnék kilépni onnan. Ezért 1990 nyarán eldől, hogy családotul visszamegyünk Washingtonba, és az IMF-nél fogok dolgozni, már a szerződést is aláírtam. Ekkor jött Antall József ajánlata. Antall Józsefet 1989-ben ismertem meg. Megalakult a Kékszalg Bizottság, amibe az MDF, az SZDSZ és a kormány delegált tagokat. Külföldieket is meghívtak, világhírű tudósokat, Béla Balassától Peter Kennenen át tényleg nagyon nagy nevek voltak, Berend T. Iván is, mint akadémiai elnök részt vett ebben. Tardos Marci volt az egyik, Sylvia Ostry a másik társelnök. Meghívtak két-három olyan szakembert is, akinek nem volt pártelköteleződése, ezek egyike voltam. Innentől már ismertem Antallt és több közeli barátját, akiket az MDF oldaláról delegált, így O'sváth Györgyöt, aki Belgiumban élt, főigazgató volt az Európai Bizottságnál, 1956 után kényszerült disszidálni, kiváló ember. Rabár Ferenc is ilyen delegált volt. A kezdeti bizalmatlanságot hamar magunk mögött hagyva, igazi barátságot kötöttünk. Kedvezően referáltak rólam. Először azt ajánlották, hogy menjek az újonnan alakuló gazdasági-pénzügyi csúcsmisztériumba közigazgatási államtitkárnak.

De nekem a kormányból, a politikából, a parlamentből elég volt a megelőző két év, és sokkal inkább vonzott Washington és a már aláírt szerződés. Ekkor hívott Antall József és megtudtam, hogy Lámfalussy Sándor nem vállalta a jegybank vezetését. Antall konzultált – akkor ezeknek a nemzeti intézményeknek a vezetőit konszenzussal választották –, és a leköszönő miniszterelnök, az ellenzék és ők egyaránt megállapodtak a személyemben, úgyhogy azt szeretné, hogy ezt elvállaljam. Ez olyan felkérés, amire - aki ismert és ismerte a hátteremet, az tudta, hogy - nem lehet nemet mondani, mert világéletemben pénzügyekkel, inflációelmélettel, monetáris politikával, monetáris elmélettel foglalkoztam. Igazán nagy megtiszteltetésként ért a felkérés, és bár a feladat nyomasztó volt, belevágtam.

Sipos Júlia: *A második ciklusban, már Bokros Lajossal.*

Surányi György: Igen.

Sipos Júlia: *Hogy emlékszik erre az időszakra?*

Surányi György: 1991 végén Antall József nem szakmai okokból nem hosszabbította meg a kinevezésemet, ami egyébként törvényes volt. Közben három évet töltöttem a CIB Bank társ-vezérigazgatójaként. Nagyon fontos volt, itt nagyon sokat tanultam, értékes tapasztalatokat szereztem. A jegybank szempontjából is kiemelkedő fontosságú, hogy az asztal másik oldalán is ültem, és azt is tudtam már addigra, hogy a valóságban hogyan működik, és hogy a jegybank milyen hatásmechanizmusokon keresztül tud befolyást gyakorolni a bankrendszer működésére. Tehát 1994 nyarán fölmerült, hogy ha változás lenne a Nemzeti Bank élén, akkor vállalnám-e? Azután 1994 őszén - és ezt én sem tartottam helyesnek - Bod Pétert felállásra kényszerítették. Hozzá kell tenni, hogy az még ilyen szempontból is egy más világ volt, mert felállásra kényszerítették Pétert, de egyúttal felajánlották, hogy az EBRD-be (Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank, SJ.) menjen ki igazgatónak, ami azért nem egy megvetendő dolog, nem kifejezetten büntetés. El is fogadta. Akkor több mint négy hónapig nem volt jegybankelnök. Közben Horn Gyula felhívott, hogy vállalnám-e a jegybank vezetését. Bizonyos feltételek teljesülése mentén igent mondtam. De ehhez a jegybanktörvény módosítása és a költségvetés módosítása szükséges. Ezeket utólag leírtam - mert szó elszáll, írás megmarad - és elküldtem neki. Ez nagyon jól sikerült, mert erre Horn Gyula azt mondta, hogy a bűdös életben nem fog kinevezni, ez volt mondjuk november elején.

Közben viszont egyre romlottak a gazdasági mutatók, egyre nagyobb lett az államháztartás hiánya, a folyó fizetési mérleg hiánya, az inflációs várakozások már 30% fölé mentek éves szinten, a nemzetközi tőkepiacokon nem tudtunk hitelhez jutni, az IMF-fel nem lehetett megállapodni. Ezt tetézte, hogy január végén lemondott Békesi László, mint miniszter, tehát se pénzügyminiszter, se jegybankelnök, se pénz, se paripa, tehát gyalogoltunk egy pénzügyi krízis felé. Davosban voltam ekkor a Világgazdasági Fórumon - mert az állásomtól függetlenül meghívtak, mint a Global Leaders for Tomorrow nevű társaság tagját láttak vendégül.

Csöngött a telefon, és a miniszterelnök volt, hogy akkor elvállalnám-e az MNB vezetését. Igent mondtam azokkal a kondíciókkal, amikről korábban beszélünk, illetve írásban is elküldtem. De megemlítettem az új körülményt, hogy nem tudom, ki lesz a pénzügyminiszter, akivel majd együtt kell dolgozni. Olyan szakembert kellene választani, aki az első percben tudja, hogy merre van a mosdó a Pénzügyminisztériumban, és egy ilyet ismerek, Bokros Lajost. Bokros Lajos

természetesen máshonnan is kapott támogatást és így aztán március elsejével mindkettőnk kineveztek.

Sipos Júlia: *A későbbi pályájáról most már tényleg csak nagyon sok legutóbb van, hogy mit csinál ma, és akkor térjünk vissza arra, hogy az egyetemmel való kapcsolata nem szakadt meg, mert hiszen oktatóként itt van?*

Surányi György: 1977-ben végeztem és 1978-tól tanítok az egyetemen. Először óraadóként, majd 1980-tól félállásban a mai napig, kezdtem tanársegédként és az 1996-ban megvédett habilitációmát követően egyetemi tanárként. Az egyetem folyamatosan jelen van a szakmai pályámon. Kifejezetten nagyon szeretem és ráadásul az egyetemi létnek, az oktatói létnek csak a napos oldalát ismerem, mert a napi, nem kevés operatív feladatban nekem nem kellett részt vennem. Csak előadásokat vagy szemináriumokat kell tartani. Még vizsgáztatni sem túl sokat vizsgáztattam, legfeljebb államvizsgáztattam egészen kiváló hallgatókat. Lehet, hogy nem tipikus, de a Pénzügyi Intézet vezetői úgy állítják össze a vizsgázókat, hogy egészen kiválóan felkészült diákokkal, jobbára kitűnő dolgozatokkal találkoztam. Gyakran gondolok arra, mennyivel előbbre tartanak ők, mint mi 45 évvel ezelőtt – de ez így normális -, úgyhogy nagy élmény a vizsgáztatás is.

2001 után tizenhárom évig a legnagyobb olasz bank, az INTESA Sanpaolo közép-kelet-európai vezetője voltam, ezen belül négy banknak az elnöke. Ez is komoly élmény, egy nagy multinacionális bankot belülről látni magas szinten, a felsővezetés részeként. Ez a bank Európa 10-12 legnagyobb bankjának egyike, 70 ezer munkatárssal, 7 ezer fiókkal. Eközben - az olasz bank vezetője rendkívül nagyvonalúan támogatta, hogy - az összes korábbi nemzetközi kapcsolatom erősödjön is és kiterjedtebbé váljon. 2014 után elváltunk egymástól, azóta pedig nagyon kellemes civil életem van. Az egyetemi kapcsolat mellett a Pénzügykutató Zrt.-be viszonylag rendszeresen bejárok. Többet írok, több előadást tartok mindenfelé. Van pár külföldi társaság, aminek tagja vagyok. A Trilaterális Bizottság magyar tagozatát vezetem. Az Euro50 nevű, nagyon érdekes társaság ülésein is rendszeresen részt veszek. A Brandeis University Boston nemzetközi tanácsadó testületének is tagja voltam. Úgyhogy van egy pár kisebb-nagyobb feladat, ami színesíti a mindennapokat. Természetesen továbbra is leköt, foglalkoztat, hogy a világban, Magyarországon, Európában mi zajlik a makrogazdaságban, elsősorban pénzügyekben. Erről igyekszem kialakítani a magam véleményét.

Sipos Júlia: *Gondolom, hogy az a network is szerepet kap az életében, ami az egyetemi évek alatt kialakult. Szakmai és emberi kapcsolatok. Mert ez az egyetem egyik legnagyobb erőssége.*

Surányi György: Igen, persze. A magánéletemről nem szoktam beszélni, itt sem fogok, de az egyetemen alakult ki egy olyan baráti társaságunk, ami azóta is

töretlenül megvan. Ők mind a Közgázon végeztek, nagyjából velünk egy évfolyamon, ezek a kapcsolatok nekem és a feleségemnek is nagyon sokat jelentenek.

NEM ÉN VAGYOK ZSENIÁLIS, HANEM A PROFESSZOROM...

Sipos Júlia: *Visszatekintve mi az a legfontosabb tudás, „skill”, amit az egyetemről kapott?*

Surányi György: Nem könnyű a válasz, mert egész gondolkozásomat, ismereteimet meghatározták azok a pénzelméleti, hitelelméleti megfontolások, kutatások, amelyeket a '60-as, '70-es években a Pénzügy Tanszék oktatói végeztek, tehát Riesz Miklós, Hagelmayer István, Bánfi Tamás, Szász János, Antal László. Ehhez kapcsolódott Kornai János, Erdős Péter, Augusztinovics Mária, ők olyan mélységű elemzéseket, kutatásokat végeztek, olyan tanulmányokat, könyveket tettek le, amelyek nélkül valószínűleg számos folyamatot a mai napig nem értenék.

Egy példa csupán. 2010-ben a nemzetközi pénzügyi válság kapcsán előtérbe került, hogy az amerikai jegybank rengeteg jegybankpénzt teremtett. Nagyon sokan megrettentek, hogy ebből hiperinfláció lesz, mert ha egy jegybank hosszú távon, rendszeresen túl sok pénzt teremt, akkor ennek ez lesz az eredménye. Kornai Jánossal rendszeresen beszélgettünk a világgazdaság állásáról. (Nagyon büszke vagyok rá, hogy Jánost sikerült 1995-ben rávennem, hogy a monetáris tanács tagja legyen, mert ő se előtte, se utána soha semmilyen hivatali feladatot nem vállalt. Úgyhogy ez nagy megtiszteltetés volt számunkra.) János is azt kérdezte, hogy nem lesz-e abból baj, hogy a Federal Reserve számolatlanul nyomja a pénzt. Ekkor megindokoltam, hogy véleményem szerint miért nem. A lényeg az volt, hogy a jegybankpénz - a fiat money - teremtése nem vonta maga után a széles értelemben vett pénztömeg növekedését. Azt hiszem, hogy sikerült megnyugtatnom, hogy ebből ezért kivételesen nem lesz baj. Egy hónap múlva átküldte egy nagytekintélyű ausztrál professzor írását, amit akkor olvasott. Ez a szaktekintély szó szerint ugyanazt írta le, amit mondtam. Kornai megkérdezte, hogy ezt te honnan tudtad? Nem én voltam persze zseniális, hanem a professzorom, akit ő nagyon jól ismert, akit Riesz Miklósnak hívtak, és aki ezeket az összefüggéseket ezelőtt 30 évvel belénk oltotta. Ezek azok az összefüggések, amelyek relevánsak, amelyek máig velem maradtak. Hozzá kell tennem, hogy Riesz gondolatait és a hitelpénz mechanizmust – elfogult vagyok – egyetlen délután alatt nem lehet megérteni. Százszor vissza kell menni, végiggondolni, újragondolni. Tehát ebben a bonyolult témában az alapokat, az elvi összefüggéseket innen, a Pénzügy Tanszékről hozom.

Sipos Júlia: *Érdekes, tömény szakmai választ adott, azonban a munkaerőpiacon az úgynevezett „soft skilleket” részesítik előnyben. Kooperáció, motiváltság, satöbbi... Volt ilyesfajta hozadéka is az egyetemi éveknél?*

Surányi György: Ezen a tanszéken az volt a mérce, hogy mindenki mindig azt kérdez, azt mond, azt felel, amit a legjobb belátása diktál. A tanszéken végtelen nyílt, a világra és egymásra nyitott, toleráns értékrend működött. Itt azt díjazták, azt jutalmazták, ha valaki gondolkodott, nem baj, ha téved, csak gondolkodjék. Ez a fajta nyíltság, szellemi szabadság – nem szabadosság – mindig velem maradt, és amikor vezetőként dolgoztam, szintén ezt próbáltam érvényesíteni azokban az intézményekben, ahol jelen voltam, mert csak az előnyét tapasztaltam. A Magyar Nemzeti Bankban, a CIB-ben, akár az Intesa-ban egyaránt erre törekedtem. Az intézményen belül mindenki azt mond, azt ír, amit akar, akkor mond ellent nekem, amikor akar. Érveljen. Ennyi az egész. Ezt a jelenséget itt az egyetemen tapasztaltam, nyilván nem mindenkinél, de a rektorokra Szabó Kálmántól Berend T. Ivánon át a mai napig is ez a jellemző, és itt a Pénzügy Tanszéken pedig évtizedek óta töretlen ez a szellemiség.